

„Errores scientifici et historici“ u nadahnutim knjigama i „citationes facitae.“

Na kritiku u „Bog. Smotri“ br. 1., 2. g. VII. pa dalje

(Nastavak).

Odgovara: U. Tališa.

14. Neke tvrdnje gosp. kritika, koje ne zaslu-
žuju odgovora, stoga ih samo napominjem uz krat-
ke opaske.

Ja sam u svoj knjižici napisao: »Ovo ću ovdje ponovno kazati. Dokle god bude istina da hagiografi govore »humano more«, a ovo će ostati uvijek istinom, dotle će ostati istinom da se u Bibliji nalaze načini ljudskoga govora i aproksimativni i akomodativni i dubitativni i znanstveni i pojetski. A dokle god budu ti načini govora postojali u Bibliji i dokle god mi ne budemo oštro dokazali, da je, u onim slučajima, gdje nam se čine »errores«, hagiograf htio upotrijebiti oštro znanstveni govor: dotle ne ćemo moći ni ti kazati, da su u Bibliji »errores«, već da sami sebe varamo, jer da ne shvaćamo hagiografe kao što nam se mnogo puta dogodi čitajući koju drugu profanu knjigu« (v. *Errores scientifici* itd. str. 44.).

Na drugomu mjestu napisao sam:

»»Errores« znanstveni i historijski, koje neki hoće tu (u S. Pismu) da nagiu, nijesu »errores« hagiografa, već naši »errores«, jer mi sebe varamo; a hagiografi ni ti nam kažu, ni ti hoće da kažu ono, što mi mislimo, da su nam kazali odatle se u nama »error« poragja« (vidi str. 33.).

Ovo što sam u kratko napisao u svojoj knjižici, već sam u onomu, što sam do sada napiso, objasnio, dokazao, utvrdio i sve napadaje odbio. — Gosp. kritik izvagja iz mojih riječi zaglavke, koje ja ovdje naprosto navodim, da čitalac sam vidi njihovu solidnost, logičnost, pravu ljubav da istinu traži i pravednost, kojom ih brani. — Gosp. kritik tvrdi:

1. Da je moj princip »hagiografi kada govore (pišu) govore ljudskim jezikom« dvoličan (v. B. S. str. 161.).

Kada je Enciklika napisala »Deus homines alloquens ad eorum captum significavit humano more« nije dvolično pisala: to joj još nitko nije spočitnuo. To je prvi g. kritik usudio se učiniti.

2. Da ja kao inteligentan čovjek hoću da proturam dvoličnosti i neistinu, a to je posao vražiji, jer kako govori Hummelauer, *Dæmonis ingenium est ambigue loqui.*« (v. B. S. str. 162).

Gosp. kritik je kušao, da princip Enciklike dvoličnim učini, pa da protura nešto, što se njemu prohtjelo. Ali nije uspio. Navodim jedan primjer kritikova pisanja: »Kada se dakle sve razjasni — i otkrije iz sadržaja govora (spisa) prava namjera autorova — onda se i takav dvolični govor (princip, izreka) resolvira ili na istinitu ili redovno na neistinitu stranu, tako te sredina između istine i neistine (laži) i opet ostaje prazna. Kažemo redovno na neistinitu stranu, jer je već a priori jasno te se inteligentan čovjek (a nekmoli filozofski oštrouman) ne će dvoličnim govorom odnosno takvim, koji je s jedne strane istinit a s druge strane neistinit (lažan) služiti u svrhu da s pomoću neistinite (lažne) strane protura istinitu (to bi bio znak silne ograničenosti i budalaštine) nego za to, da s pomoću istinite strane protura neistinitu (što je doduše pothvat žalostan i po sebi nedostojan — ali ipak svjedočanstvo za inteligenciju i intenzivno razmišljanje u individua« (v. B. S. str. 161., 162.).

Upozorujem čitatelje na ovo pisanje, i njima pripuštam, da oni sami izvuku, što je g. kritik htio kazati. Meni kršćanska ljubav nalaže, da ja to ne činim nitj da na to odgovaram.

3. Buduće da ljudi govore čas istinu, čas neistinu, čas i jedno i drugo, tako da i ja hoću da tako govore hagiografi, a to stoga, što ja nijesam nikakve distinkcije učinio niti kazao, da hagiografi govore istinitom formom ljudskoga govora. (v. B. S. str. 162. 163.)

Ja nijesam htio niti sam se usudio popravljati »Encikliku«, koja govori: »Deus homines alloquens ad eorum captum significavit humano more«. Nijesam se sam usudio popravljati Encikliku, pa joj tim metnuti u usta besmislicu, jer formi ljudskoga govora istinitih nema u smislu g. kritika, već se pod svakom formom može kriti i istina i neistina.

4. Da su za mene hagiografi ljudi ne nadahnuti, već obični ljudi i pisci legendi, kao na pr. Bollandisti, Farlati, a to stoga što

nijesam učinio razliku, da hagiografi nadahnuti pišu istinitim formama ljudskoga govora. (v. B. S. str. 162.).

Enciklika me je zavela u bludnju, ako je tako, što govori g. kritik. Već sam kazao, da forma govora može biti samo istinita ukoliko je ens, nikada neistinita. Da bi bila neistinita ne bi bila forma ljudskoga govora. O ovomu je bilo govora na drugomu mjestu.

5. Da ja govoreći o sv. Knjigama ne govorim ništa o Duhu Svetomu, već da hoću u običnim rukavicama da proturam u Bibliju lažni govor u formi mita, legendi, romana, stovarišta neistina i laži. (v. B. S. str. 164.).

Ja ističem nauku Tridentinskoga i Vatikanskoga sabora o nepogrješivosti Biblije; a g. kritik mi podmeće, da ne govorim ništa o Duhu Svetomu. — Sam naslov moje knjižice: »Errores... u nadahnutim knjigama« obara tvrdnju g. kritika. — Moja studija u »Kat. Listu« g. 1907. 1908. »Mit i povijest, kritika i hiperkritika u Evangielskoj povijesti«, odakle je istrgnuta ova mala digresija »Errores«, pokazala je prave izvore mitima. Tu sam stavio na osjetljivu kritičnu tezuluju i Strauss-ov mitski filozofski sistem i legendarni Renanov i drugih pa sam dokazao, da u evangielskoj povijesti nema mita, pod kojim je ukrita neistina; tu sam dokazao, da takovi miti nijesu mogli zamijeniti historijsku zbilju u ono doba, kada su bila napisana naša Evangelja. To je svaki vidio, ko je čitao; a čitali su to više od jednoga i učenii i inteligentni ljudi. Nije nijedan izvrnuo stvar, kao što sada čini g. kritik, naime da ja uvođim u sveto Pismo mite, pod kojim se krije neistina (stovarište laži). Samomu se g. kritiku to prohtjelo da vidi i nagie u mojoj otrgnutoj digresiji »Errores«, gdje inače ja o tomu ne govorim niti jedne riječi. Ja tu govorim o formama ljudskoga govora; a forme ljudskoga govora nijesu niti mogu biti stovarište laži, već se tu može kriti i istina i nešto, što istini ne odgovara. Da bi na pr. pojetska forma govora, u koliko je forma govora, bila stovarište laži, tada bi bila »Cantica canticorum«, Apokalipsa, vizije Danijelove, Ezechielove itd. stovarište laži. Te ipak knjige nijesu stovarište laži, već nadahnute knjige i ako su odijevene ruhom ljudskoga govora.

6. Da sam ja pomoću latinskih termina prokriomčario, što god sam htio, pa i na račun blagopokojnoga Pape Leona XIII.

Opazam. Značenje latinskih termina čak je bolje fiksirano u teologiji i filozofiji dugom porabom kompetentnih faktora i crkve-

nim definicijama, nego li je jednoga živa jezika, a pogotovu hrvatskoga. Ako sam ja latinskim terminima nešto prokriomčario, onda su morali biti svi oni, koje sam ja tobož zaveo, preveć naivni, a sam g. kritik toliko inteligentan, da je shvatio, i on jedini shvatio svu ovu varku, koja se krije u mojim latinskim terminima. Ali g. kritik nije samo shvatio varku u mojim terminima, već je shvatio varku u latinskim terminima Enciklike. A to su termini »Noluisse ista docere homines nulli saluti profutura«. Ovaj terminus »docere« po sudu g. kritika dvoličan je, te je tu enciklika morala metnuti »docere po istini«.

Termini latinski Enciklike »quae Deus ipse homines alloquens ad eorum captum significavit humano more« prema sudu g. kritika govore dvolično, pa ovakovim dvoličnim latinskim terminima može se prokriomčariti, što se hoće. Tu je Enciklika, prema sudu g. kritika, morala metnuti, da ne bude dvoličnosti »vero humano more«, to jest da hagiografi govore ljudskim, istinitim jezikom. Budući da Enciklika to nije učinila, prokriomčarila je nešto, pa i na račun blagopokojnoga Leona XIII. — Enciklika čini razliku »inter res quae ad fidem et mores spectant«. I ova razlika Enciklike po sudu g. kritika može prokriomčariti mnogo toga. Jer piše g. kritik (Bog. Sm. str. 166. bilj. 30.): »Za što O. Talijski izvještaje t. z. historijsko-znanstvene sv. Pisma smatra kao takove, koji nijesu korisni, odnosno, koji kao takovi ne spadaju na naše spasenje, ne marimo ovaj čas ispitivati. Nama budi u tome mjerodavna nauka Sv. Pavla (i zdravog razuma) koji uči, te je čitavo sv. Pismo korisno za spasenje (II. Tim. 3, 14—17.); inače nam ga Gospodin Bog ne bi sigurno

¹ Gosp. naš kritik sistematski podmeće, da ja u Bibliju uvlačim mite, a razumnije priče, u kojima se krije ili nauka ili historijska činjenica, koja ne odgovara istini. Ovo su dakako tvrdnje, koje ne dokazuju niti može dokazati. Inače bi g. kritik morao znati da mit (*λόγος, μῦθος*) znači, quod in ore omnium versatur, sermo pervulgatus, res passim divulgata sive sit vera sive sit falsa a farji (v. Forcellini). Na drugomu mjestu podmeće mi, da ja mećem sv. Knjige megu židovske fabule, da je »Midraš« židovska fabula. Imao bi znati g. kritik da je Midraš literarna forma ili locutio more humano posve različito od fabule; a da fabula u Bibliji, u koliko su forme ljudskoga govora, nema osim samo dva primjera, a ta se nalaze Reg. IV. 14. 9. — Paral. II. 24. 10. — Jud. IX. 8. Ovim opominjem g. kritika, da valja prije dobro poznavati stvar, prije nego se stane kritikovati, a na prvomu mjestu valja moliti: »ut non declinet cor nostrum in verba malitiae, ad excusandas excusationes in peccatis.

niti dao«. Ovdje je Enciklika prema sudu g. kritika prokriomčarila to, da naime historijski izvještaji u Sv. Pismu ne spadaju na »res ad fidem et mores«, dosljedno sva ona dogmata, koja se oslanjaju na historiju, da ne spadaju na »fides et mores«, kao što su na pr. život, propovijedanje, čudesa, smrt, itd. Isusova. Ipak nije »Enciklika« ništa prokriomčarila, već je to prokriomčarenje nastalo in voluntate g. kritika.

7. Da se moj princip »hagiografi kada govore (pišu), govore ljudskim jezikom« može mirne duše formulirati ovako: »Hagiografi (= obični ljudi) kada govore (pišu), govore ljudskim jezikom (= neistinitim) a to se tako smije mirne duše učiniti s obzirom na moju inteligenciju, kojom sam se ja poslužio da zavedem i zavaram druge i unesem u Sv. Pismo stovarište laži. (v. B. S. str. 166. 167.).

Gosp. kritik zove hagiografe običnim ljudma stoga, što govore »humano more«. Budući da sam se ja poslužio riječima Enciklike, trebalo bi da g. kritik ispravi ili bolje popuni Encikliku, pa kada Enciklika poprimi ispravke i dopunje od g. kritika, tada ću ih i ja usvojiti.

8. Da se moja zla namjera pisanja vidi odatle, što i ja — koji sam podijelio ljudski govor u pet klasa — nijesam ipak govorio o formama govora, koje bi mogle možda zastupati istinu, već sam samo govorio o aproksimativnom, koji u sebi krije neistinu, pa tako uveo laži u Sv. Pismo. (v. B. S. str. 165.).

Forma nijedna ljudskoga govora u koliko je forma govora ne zastupa ni istinu ni neistinu, već se u svakoj formi ljudskoga govora može kriti istina, može kriti neistina. Enciklika, koja je napomenula »akomodativnu« formu govora (Vulgari sermone) nije niti jednoga primjera navela (kao što i ja nijesam naveo) kako da se riješe poteškoće. Ne mislim, da joj je bila zla namjera stoga, što nije aplikovala svoj akomodativni govor nijednomu slučajan. Inače forma akomodativna jednako u sebi može kriti istinu i neistinu kao što i aproksimativna, pojetična, znanstvena.

9. Da se moj princip prvi »hagiografi nijesu namjeravali učiti nas ono, što nam nije bilo korisno za spasenje« mora popuniti sa trećim »hagiografi kada govore (pišu) govore ljudskim jezikom«. Pa bi pravi smisao prvoga principa bio ovaj: »Hagiografi nijesu namjeravali u svojim spisima poučiti nas (istinito) niti u onom što nam je korisno za spasenje, odnosno što kao takovo spada na naše spasenje (stvari vjere i morala) niti u onom, što nam nije korisno

za spasenje, odnosno što kao takovo ne spada na naše spasenje (stvari historijske i uopće znanstvene). A to stoga, što je treći princip uzet iz Enciklike Papine, a prvi iz Sv. Augustina, i budući da je viši autoritet Leonov nego Augustinov, stoga prvi trećim i obratno mora se popuniti. (v. B. S. 254. 255. 256.).

Princip Enciklike »*Spiritum Dei nolluisse ista docere homines nulli saluti profutura*« koji je uzet iz Sv. Augustina, neka g. kritik kuša popuniti sa principom Enciklike »*quae Deus ipse homines alloquens ad eorum captum significavit humano more*«, koji je princip takogier Sv. Augustina, i ako ga Enciklika ne citira. Neka g. kritik popuni, kako ga je volja, pa neka stavlja u usta Enciklike, da »hagiografi nijesu namjeravali u svojim spisima poučavati nas istinito niti u onom, što nam je korisno za spasenje«, ali će ipak riječi Enciklike pridržati onaj smisao, što imaju u sebi kriti istinu; a riječi g. kritika bit će pravo i istinito izvrtaenje g. kritika.

10. Ja sam u svojoj digresiji »*Errores*« napisao: »Kada pisac govori o jednoj stvari do dva puta na dva ili više mjesta, ali protivno, jamči samo za istinitost svojih riječi, a ne jamči za istinitost dokumenata koje uvrštava. Ali može li se ova pretpostavka dopustiti? Ja mislim, da ne. Jerbo kada pisac zbilja jamči za istinitost svojih riječi ne će nikada dokumente navesti, protiv sebe, za istinitost kojih niti jamči niti može jamčiti. Nerazumnih imade, pa bi se moglo i takovih naći; ali ja ovdje ne govorim o bedacima već o piscima što više o hagiografima. (v. *Errores*... str. 12.). Očito vidj svako, što je ovim kazano. Kazano je naime, da jedan historik, kada jamči u svojoj historiji za svoje mišljenje, i kada je u tomu stalan, ne će nikada navesti u istoj svojoj povijesti dokument protiv svoga mišljenja, za istinitost kojega dokumenta on ne jamči. To se ne može očekivati ni od kojeg pisca, još manje od hagiografa, jer takovo pisanje bilo bi preveć bedasto: to bi mogao bedak učiniti...

Iz ovih mojih riječi g. kritik izveo je, da sam ja kazao, da crkvena definicija »*de immunitate S. Scrip ab errore*« ne znači drugo, nego da hagiografi nijesu bili bedaci, već normalni ljudi, i da sam se ja takovom pogrdom i tvrdnjom usudio nabaciti na S. Crkvu i na hagiografe. — Upozorujem publiku na riječi g. kritika: »Dosta je bilo u tomu pogledu — ovako piše g. kritik — upozoriti na izreku, koja se nalazi na str. 12. u knj. »*Errores*«, gdje o. Talijski piše: ja (u ovoj knjizi) ne govorim o bedacima nego o piscima što više

o hagiografima. Da se zaustavimo malo kod ove izreke o. Talije. Smatrao je eto za potrebno, da pred čitateljima izrijeckom istakne, da on u svojoj knjizi ne govori o bedacima nego o normalnim piscima, odnosno o hagiografima. Za što to? Ta nijedan pravi katolik, koji vjeruje u Boga i njegovu Sv. Crkvu, neće se usuditi niti pomisliti takova šta (te bi bili bedaci) o onim svetiteljima, koje je Duh Sveti sam odabrao da budu orugje (instrumenta) preko kojih će on govoriti ljudima. Ali to nije ništa čudnovato, kad se sjetimo, da otac Talija stoji na stanovištu te su hagiografi obični ljudi, koji pišu aproksimativnom, akomodativnom, pojetičnom, znanstvenom, dubitativnom formom ljudskoga govora. Kod običnih ljudi radi se o tom, da li su normalni ili bedaci. Budući dakle, da o. Talija izrijeckom naglašuje, te su njegovj hagiografi ljudi normalni, jer on o bedacima ne govori, nastaje interesantno pitanje, što je njega ponukalo, te on svojim hagiografima ipak priznaje normalnost, koju im je svojim neomegjenim trećim principom (hagiografi, kada govore (pišu) govore ljudskim jezikom), stavio u grdnu sumnju, budući da i lugjaci kada govore (pišu) govore ljudskim jezikom. Eto što. Samo i jedino crkvena definicija, kojom da je sama Crkva definirala te su hagiografi bili *immunes ab errore mentis* (to jest da nijesu bili lugjaci). O. Talija došao je do ovako pogrdne tvrdnje za Sv. Crkvu i hagiografe tako, što je jasnu crkvenu nauku »*Sacram Script.* (tekst S. Pisma) *esse immunem ab omni errore* (s razloga jer mu je aktor Duh Sveti) detorkvirao onamo, da je Crkva tom definicijom mislila definirati, da su hagiografi (koje inače Crkva spominje samo nuzgredno *tanquam instrumenta*, kojima se je poslužio Duh Sveti) bili *immunes ab omni errore mentis* (to jest da nijesu bili lugjaci), *immunes ab errore signi*« to jest da su se oni osim toga korektno znali služiti riječima onoga jezika u kojemu su pisali.

Prepuštam publici, neka ona sudi o ovakovu pisanju. Ja govorim a) da razborit pisac ne će nikada unijeti u svoju povjest dokumenat, koji govori protiv svoga mišljenja, to može bedak učiniti. To možemo još manje očekivati od hagiografa. A g. kritik govori, da sam ja izrijeckom naglasio, da hagiografi nijesu bili lugjaci, a to stoga, što ja držim da definicija »*immunis ab errore*« znači da hagiografi nijesu bili lugjaci.

Ja sam na više mjesta kazao b) da hagiografi govore »ljudskim jezikom«. A g. kritik odatle zaglavljuje, da su meni hagiografi obični ljudi.

Ja sam postavio princip uzajmljen od Enciklike o hagiografi govore ljudskim jezikom. A g. kritik odatle zaglavljuje, da tim mećem u grdnu sumnju hagiografe, da li su normalni to ljudi, jer i lugiaci govore ljudskim jezikom.

Ja sam d) kazao da su hagiografi pod utjecajem Božje inspiracije bili »*immunes ab errore mentis*«, to jest bila im je ilustrata mens, da se ne prevare, i »*immunes ab errore signi*« to jest, da se služe sa spretnim znakovima, da napišu ono, što je Bog htio da napišu. A g. kritik odatle zaglavljuje, da sam pogrđno se nabacio na Crkvu i hagiografe, jer sam kazao, da je Crkva kazala svojom definicijom »hagiografi nijesu bili lugiaci«.

Ja sam e) na dugo u svojoj knjižici kazao, što je »*error mentis*« i »*error signi*«. A g. kritiku prema njegovomu novomu latinskomu jeziku to znači što »*alienatio mentis*«.

Na ovo ne dodajem ništa, publika će samo vidjeti i rasuditi. Ovako šta ili ovomu slična nije se još u nijednoj literaturi (ozbiljaoi) do sada čitalo. —

11. Da ja jednim udarcem hoću da riješim sve poteškoće u Bibliji, da ja ja držim nepogrješivom, ne za to, što joj je auktor Duh Sveti, već za to, što nas hagiografi u njoj nijesu namjeravali poučiti po istini, (v. B. S. str. 257.)

Ja nijesam nigdje kazao, kao što nije kazala ni Enciklika, da se onim principima Enciklike mogu riješiti sve poteškoće: što više ja sam izrijekom kazao isključujući »*citationes tacitae*«: »tako se ne mogu sprijateljiti s onim, koji misle, da se mogu zblijta poravnati sve poteškoće dovagajajući kontrarne i kontraditorne citacije u potpuni sklad bilo govoreći, da je tu pogrješka prepisavača ili prevoditelja ili otezajući i nenaravno raztezajući hagiografove riječi, koje se ne mogu raztezati« (v. *Errores*. str. 26).

Ja sam imao pred očima akutno pitanje, stanovište naime nekili teologa, koje je stvorilo poteškoće njima i »*errores*« u Bibliji, koji se i ne dadu riješiti, dok se bude stajalo na tomu stanovištu, a da se ne usvoje prije principi Enciklike, kako ću to niže pokazati.

Što se tiče mišljenja mojega o nepogrješivosti hagiografa, koje mi g. kritik podmiće, ja preko toga mukom prelazim.

12. Ja sam bio napisao u svojoj knjižici (v. str. 40.) »Tko se osvrne na ove principe, pa um svrati na razne načine ljudskoga govora, što sam gore nanizao, jamačno mislim, da ne će bezobzirno i drzo-

vito ustvrditi, da u Bibliji imade errores znanstvenih, historijskih itd. kada mu se takovi — prema njegovu mišljenju — errores pojave u Bibliji, već da će sebi postaviti pitanje: shvatam li ja hagiografa, shvatam li ja njegov smjer i način govora? U slučaju da ga ja ne shvatim, nije »error« u hagiografu, već je »error« u mojoj pameti.« — Tu ideja, da naime ako se hoće shvatiti kako treba hagiografa, valja da nam bude poznata ne samo forma govora, kojom se služi, već i namjera; ja sam ilustrirao primjerom uzetim iz Gen. VI. 20 de volucibus coeli... itd. i tim sam pokazao, da se tu, i ako se hagiograf služi oštro znanstvenom formom govora, možemo prevariti i vidjeti tu »error«, ako nam ne bude poznata namjera (smjer) hagiografa, što je tom formom htio kazati. Da stvar malo objasnim. Da nam i bude poznata pojetička forma (parabola), kojom se je Isus služio, kada je izrekao »Parabolam de Samaritano) kao odgovor na pitanje: tko je moj bližnji; ipak to dosta nije ako nam ne bude poznata i namjera, što je tom parabolom htio kazati. Tko čita tu priču mogao bi misliti, da je Isus kazao, da je Jevrejima bližnji Samarjanin. A tako bi se priča shvatila, ako ne bi bila poznata namjera Isusova, što je Isus htio kazati uvagajući u tu priču Samarjanina. Njegova namjera bila je u slici Samarjanina kazati nam, da je naš bližnji svaki čovjek i oni, kojim nas ne vežu ni sveze krvi, ni narodnosti ni prijateljstva, već i oni sa kojim živimo u ne vele prijateljskim odnošajima kao što su živjeli Jevreji i Samarjani. I ako forma govora može nam kazati namjeru piščevu, ali nam je ne kaže ni uvijek ni čitavu. Treba je tražiti u drugim prilikama. Stoga osim forme govora (bila ova, koja bila) mora nam biti poznata i namjera. Ovo sam kazao.

Gosp. Kritik kaže, »da sam taj primjer iz Gen. VI. 20 tu tendencijozno umetnuo; pa da nije ad rem, jer tu nijesam aplikovao aproksimativnu formu govora«. (B. S. VII. 3. 266.)

13. Ja sam u svojoj knjižici ovo bio napisao: »dokle god bude istina, da hagiografi govore humano more, a ovo će ostati uvijek istina, dotle će ostati istinom. da u Bibliji nalaze se načini govora i aproksimativni i akomodativni i dubitativni i pojetični i znanstveni. A dokle god budu ti načini govora postojali u Bibliji, i dokle god mi ne budemo oštro dokazali, da je u onim slučajevima, gdje nam se čine »errores« hagiograf htio upotrijebiti strogo znanstveni govor: dotle ne ćemo moći niti kazati, da su u Bibliji errores već da sami sebe varamo« (v. »Errores str. 44.).

Gosp. kritik podmiće mi, da ja aproksimativnu formu govora protežem na čitavo Sv. Pismo, to jest da hagiografi ne poznadu druge forme. Pa piše: »Po toj teoriji znademo sigurno to, da odnosni izvještaji sv. pisaca nijesu bili istiniti (jer nas oni prema prvomu principu nijesu namjeravala istinito poučiti; a kako i kada su se u istinu stvari, o kojima oni (primjerice de muliere peccatrice) izvješćuju dogodile, i da li su se u opće dogodile ili su možda plod raspaljene pučke fantazije, kako se je jednom o našim svetim evangielima koncesivno izjavio o. Talija, to bi bila za nas tajna sa sedam pečata. Ta teorija znači smrt ne samo cijeloj svetoj egzegezi nego i dogmatici, a to tim više, što se (bez obzira na topoglednu tvrdnju drugoga i navlastito trećega principa, koja uključuje aproksimativni govor i u dogmatskim stvarima) historičke činjenice i inače često ne dadu odijeliti od dogmatičnih. Prema toj teoriji nijesmo pače sigurni niti za istinitost historijsku života i djelovanja **G. N. Isusa Hrista**, jer ako prema teoriji Talijinoj sv. evangjelja govore »aproksimativno« »dubitativno« ili su može biti »plod užarene pučke fantazije«, koju mogućnost je eto dvaputa javno izvolio »pripoznati« naš o. Talija — onda gdje nam je garancija. Posljedice te teorije bile bi kolosalne ne samo na području bogoslovne znanosti nego i na području praktičnoga života. Ta, tko bi primjerice prisizao na sv. istinu onih evangjelja, koja nam, pa makar samo u historičkim ili kronološkim izvještajima zборе »aproksimativno« ili prisizao na svetu istinu Biblije, u kojoj prema Talijinoj tvrdnji ne samo »može biti« nego i faktično imade raznih mita à la staro-grčka priča o Pandori« (v. B. Sm. VII. 3. 269).

Iz svega ovoga što sam pisao do sada, časnii čitatelji uvidjet će, da sve ove tvrdnje g. kritika ne teku iz principa mojih i Enciklike, već teku iz fantazije g. kritika.

Svakj i krstjanin i katolik neće se ustručati da prisegne na svetu istinu Evandelja i ako se tu govori na pr. da anfore u Kani držale su dvije ili tri mjere (aproksimativna forma govora); da Isus hodeći po vodi bio je viđen daleko okolo 25 ili 30 stadija; ako Sv. Pavao kaže da ne zna, da li je bio uzdignut do trećega neba in corpore an extra corpus (dubitativna forma govora) i ako Sv. Pavao kaže da ne zna, je li je krstio ikoga u Korintu osim Krispa i Kaja i obitelj Stefana itd. To ne će n'koga smetati da prisegne, samo će to smetati g. kritika, jer tu Biblija govori aproksimativno i dubitativno.

(Nastavit će se.)